

Nationella spädbarnsadoptioner i Sverige

Marie Westin

Frank Lindblad

Nationella adoptioner av ett nyfött spädbarn är mycket ovanliga men kan förekomma av olika skäl. Adoptivfamiljens situation i sådana fall har studerats i följande undersökning. Alla adoptivföräldrarna uppgav att beslutet att adoptera ett svenskt barn var omvälvande men självklart. Studien ger stöd för att barnet skall placeras direkt i den tilltänkta adoptivfamiljen. Det kan vidare vara motiverat med ytterligare konkreta rekommendationer till berörda myndigheter och handläggare. Faderskapsutredningar bör fullföljas. Att söka adoptivföräldrar i det område där den biologiska modern bor kan vara mindre lämpligt.

Studien har genomförts av leg läk Marie Westin, ST-läkare vid Barn- och ungdomspsykiatriskt centrum syd i Stockholm och Frank Lindblad, överläkare vid samma klinik och även verksam vid IPM, Institutet för Psykosocial Medicin.

Studien har fått ekonomiskt stöd från Allmänna Barnhuset.

Bakgrund

I Sverige finns idag ca 38.000 adoptivbarn som är födda av föräldrar boende utanför Sverige, så kallade internationella adoptioner (1). Nationella adoptioner där modern eller båda föräldrarna väljer att adoptera bort ett nyfött spädbarn är däremot mycket ovanliga (2). Nationella adoptioner var betydligt vanligare i mitten av förra seklet (3). Gällande abortlagstiftning, tillgång till preventivmedel

och en hög grad av social trygghet har bidragit till denna förändring. Kartläggningar av mödrarna till de svenskfödda barn som adopterades 1992 och 1993 har gjorts med avseende på ålder, nationalitet och social situation (2, 4). De huvudsakliga motiven till adoptionen som mödrarna uppgav var att de själva saknade resurser att ta hand om ett barn (oftast unga mödrar), att familjen redan hade barn och inte kunde ta hand om fler, sociokulturella skäl som gjorde det omöjligt för dem att i hemlandet avslöja att de fått barn eller att graviditeten var ett resultat av ett sexuellt övergrepp. Samtidigt som dessa studier besvarade en rad frågor väckte de en rad andra bl a vad gäller adoptivfamiljens situation, vilket lett till den aktuella studien.

Syfte/frågeställning

Syftet var att genom intervjuer belysa nationella spädbarnsadoptioner i Sverige ur adoptivföräldrarnas perspektiv. Huvudfrågeställningarna var: 1. Vad kännetecknade adoptionsprocessen vid dessa adoptioner? 2. Hur förhöll sig adoptivföräldrarna till osäkerheten huruvida adoptionen skulle vinna laga kraft och hur påverkade detta anknytningen mellan föräldrar och barn? 3. Hur påverkades barnen? 4. Hur förhöll sig samhället och adoptivföräldrarna till de biologiska föräldrarna? 5. Hur beskrev adoptivföräldrarna skilnaderna gentemot internationell adoption? 6. Fanns det en öppenhet om adoptionen inför barnet?

Metod

Ett brev sändes till de kommuner som under 1993 rapporterat nationella adoptioner till Socialstyrelsen. Brevet ställdes till ansvarig socialsekreterare som ombads sända vidare ett bilagt brev till berörda adoptivföräldrar. De adoptivföräldrar som var intresserade av att delta eller önskade mer information återsände en bilagd intresseanmälan varefter vi kontaktade dem per telefon. En strukturerad intervju med öppna frågor genomfördes i adoptivföräldrarnas hem någon gång under tiden mars - 96 till september -97. Frågornas ordningsföljd anpassades till föräldrarnas spontana önskan att berätta. Intervjuerna tog mellan två och tre timmar och frågeområdena var fakta om familjen, adoptionen, socialsekreterarens roll, adoptionsprocessen och barnets första tid hos adoptivföräldrarna. Intervjufrågorna redovisas i bilaga 1.

Intervjuade familjer

Totalt 15 nationella adoptioner hade under året rapporterats till Socialstyrelsen och i samtliga fall tillskrevs berörd kommun. 10 familjer anmälde sitt intresse för deltagande och medverkade senare också vid intervju. Männens åldrar var mellan 33 och 47 år med en medelålder på 40 år. Kvinnornas åldrar var mellan 32 och 44 år med en medelålder på 38 år. Barnens åldrar vid intervjutillfället var mellan 3.3 och 4.10 år med en genomsnittlig ålder av 3.9 år. I fyra av familjerna fanns inga syskon till det adopterade barnet, i två familjer fanns ett äldre adopterat syskon, i en familj fanns två fosterbarn och i de tre återstående familjerna fanns yngre biologiska barn, varav två tillkomna genom IVF. Adoptivföräldrarna var socialt välfungerande med förankring i samhälle och arbetsmarknad. En majoritet bland kvinnorna arbetade inom vård/

skola medan männen hade varierande praktiska eller akademiska yrken. Familjerna var geografiskt spridda över hela landet. Alla familjerna utom två hade stått i kö för att adoptera ett barn med en genomsnittlig kötid på två år.

Resultat

Adoptionsprocessen

Ingen av familjerna hade under utredningen för medgivande blivit informerad om att det kunde bli ett svenskt adoptivbarn. Tre familjer hade själva tagit upp frågan men fått nekande svar.

Adoptionsförfrågan var en central fråga för alla familjerna. Samtliga kom ihåg exakt vilket datum socialsekreteraren ringde, vad de höll på att göra och vad som skedde de närmast följande dagarna. När förfrågan om ett svenskt adoptivbarn kom var samtliga föräldrar oförberedda på frågan men genomgående var att familjerna mindre fäste sig vid att barnet var fött i Sverige utan mer gladde sig åt att äntligen få det efterlängtrade barnet. Att barnet var så litet innebar extra stor glädje. I den första kontakten med socialsekreteraren fick adoptivföräldrarna ingen eller mycket sparsam information om barnet, exempelvis kön, ålder eller att barnet hade utländsk härkomst. Flertalet föräldrar uppfattade att de fick en eller ett par dagar på sig att bestämma sig om de ville ta emot barnet. En familj kände sig pressad av att behöva fatta beslut så snabbt. Två familjer fick veta att de var en av flera tänkbara familjer. En familj blev tillfrågad innan barnet var fött.

Ingen av familjerna hade under utredningen för medgivande blivit informerad om att det kunde bli ett svenskt adoptivbarn

Familjerna fäste sig mindre vid att barnet var fött i Sverige utan glädde sig mer åt att äntligen få det efterlängtrade barnet

Alla barnen placerades hos adoptivföräldrarna innan adoptionen formellt var klar. Barnets ålder när det kom till adoptivföräldrarna varierade mellan ett dygn och fyra månader. Adoptionen var formellt klar när barnet var mellan tre och en halv månad och ett år med en genomsnittlig ålder på sju månader. Tiden som barnen vistades hos adoptivföräldrarna innan adoptionen formellt var klar varierade mellan två månader och knappt ett år med en genomsnittlig tid om knappt sex månader. Hur barnets första tid såg ut var högst varierande. Två barn placerades i ett jourfosterhem, två barn på ett barnhem, fyra barn på sjukhus och två barn direkt hos adoptivföräldrarna.

Adoptivföräldrarna var alla mycket angelägna om att få hem sitt barn snarast möjligt. En familj skulle åka och hälsa på barnet. De hade då redan bestämt sig för att stanna kvar och packat väskan. För övriga familjer skedde överlämnandet i samråd med personal på sjukhus, barnhem eller jourfosterhem. Endast i ett fall angav socialsekreteraren tidsramar för invänjning. Tiden för invänjning var som kortast två till tre dagar och som längst två veckor. Endast två familjer hade gått barnvårdskurs innan de fick barnet. Ett barn vistades pga medicinska skäl närmare tre veckor på sjukhus innan överlämnandet. Överlämnandet skedde i två fall i adoptivföräldrarnas hem, det gällde i båda fallen barn som placerats i jourfosterfamilj. För de barn som vårdats på barnhem eller på sjukhus skedde överlämnandet på respektive barnhem eller sjukhus. Med vid överlämnandet var i regel jourfosterföräld-

rar eller personal samt adoptivföräldrarna och eventuella äldre syskon. Socialsekreteraren var med av formella skäl i ett fall.

I de två fall där barnet vårdats i jourfosterfamilj beskrev adoptivföräldrarna att överlämnandet varit emotionellt påfrestande. De tyckte synd om jourfosterföräldrarna. För övriga adoptivföräldrar var överlämnandet en stor händelse. Exempel på uttryck var "Fantastiskt! Satt i timmar med flickan i knät", "Underbart", "Världens vackraste barn", "Det här kommer att förändra mitt liv". Endast en moder uttryckte blandade känslor inför mötet med sitt nya barn. Hon beskrev sina känslor på följande sätt: "En personal kom längs korridoren med flickan. Kunde det vara vår flicka? Hon skulle ju vara så söt. Den här flickan var inte precis söt!".

Ovissheten om adoptionen skulle vinna laga kraft ; eventuell påverkan på anknytningen

Sju av tio familjer visste att den biologiska modern hade rätt att ångra sig tills adoptionen formellt var klar. På frågan om adoptivföräldrarna trodde att den biologiska modern skulle ångra sig svarade åtta att det borde hända någon gång. Ingen hade dock på allvar trott att det skulle hända i just deras fall.

Sex familjer uppgav att perioden fram till dess att adoptionen formellt var klar var påfrestande. På frågan till dessa familjer hur de klarade av att bemästra osäkerheten hänvisade två familjer till att socialsekreteraren verkade säker på sin sak. Två familjer försökte medvetet att inte tänka på saken. De försökte leva som om möjligheten inte fanns alternativt gjorde allt för att skynda på processen. En familj garderade sig genom att berätta för alla att det inte var säkert att de skulle få behålla barnet. De tänkte vidare att om nu det värsta

skulle hända, det vill säga att modern skulle ångra sig och ta tillbaka sitt barn, så skulle det egentligen vara det bästa för barnet. I en familj kunde makarna öppet tala med varandra om osäkerheten och vara till stöd för varandra. I regel var den ena av föräldrarna starkare i sin tro att de skulle få behålla barnet och kunde därigenom stötta den andra föräldern.

Fyra familjer gick inte och tänkte på att den biologiska modern skulle ångra sig. I denna grupp redovisades andra förhållningssätt: Familjen var så bekymrad över barnets hälsa så att de inte hade tid att grubbla. Man hänvisade till att socialsekreteraren förmedlat trygghet i sin bedömning: Man var medveten om den teoretiska möjligheten men hade bestämt sig för att ändå aldrig lämna barnet ifrån sig.

Tidpunkten när adoptivföräldrarna "tog barnet till sig" varierade något. En familj svarade "När adoptionen formellt blev klar". En familj svarade "Efter sex veckor när den biologiska moderns betänketid var slut". Övriga tog barnet till sig tämligen omgående. Fäderna svarade i regel "Meddetsamma", "Direkt när jag fick se barnet" eller "Efter en hundradels sekund". Många mödrar svarade likartat men tre mödrar beskrev att de behövde några dagar på sig. De behövde lära känna barnet först.

Hur barnen påverkades

Fyra familjer beskrev någon typ av separationssvårigheter. För ett av barnen handlade det om separationen från den biologiska modern, för två om att ställa om från vården i jourfosterhem eller barnhem och för ett barn trodde föräldrarna att den första tiden på barnkliniken kunde ha påverkat barnet.

För tre av barnen var svårigheterna övergående. För ett barn handlade det om några dagar och för de två andra barnen en längre pe-

riod. En av de två senare familjerna noterade stora svårigheter och beskrev situationen så här: "Första veckan hemma blev mycket jobbig. Jourfostermamman hade sagt att pojken var så snäll och aldrig skrek. När han kom hit skrek han i en vecka! Det blev naturligtvis en stor omställning för honom, han var ju van vid jourfosterfamiljens röster, lukter, sätt att mata med mera". Modern: "Det blev också en jobbig period för mig. Kände mig värdelös som mamma och jämförde mig hela tiden med jourfostermamman som var en sådan där stor och rund, omfamnande kvinna. Jag önskar att vi fått barnet direkt till oss adoptivföräldrar."

Den fjärde familjen uttryckte bestående oro över barnets utveckling. Initialt hade barnet svårt att sova och vaknade ofta med mardrömmar. Under förskoletiden var barnet också aktivt och mycket självständigt samt hade svårt att få kamrater. Även bland de sex familjer som inte noterat en separationsreaktion fanns oro kring ett av barnen.

De biologiska föräldrarna

Fem av de biologiska mödrarna hade sett sitt barn - i ett fall efter stark påtryckning från en kurator. En av dessa hade "av misstag" fått barnet till sig efter förlösningen. Den modern hade troligen även ammat barnet. De resterande fem mödrarna hade ej sett sitt barn, antingen på eget önskemål eller genom personalens handlande. Adoptivmödrarna trodde att det var bättre om den biologiska modern hade sett sitt barn så att hon inte ångrade sig. Adoptivfäderna trodde i större utsträckning att det var bättre att den biologiska modern inte hade sett sitt barn. En fader tänkte att barnet, om modern hade sett det, kanske skulle tro att modern lämnade det ifrån sig på grund av att det var fullt.

Adoptivföräldrarna var mycket ambivalenta vad gäller sin inställning till den biologiska moderns beslut

När det gäller information till adoptivföräldrarna om barnets biologiska föräldrar hade policyn varit mycket olika. Fem familjer hade av socialsekreteraren fått namn och personnummer på modern, en av dessa familjer också på fadern. De övriga fem familjerna hade fått en kortfattad beskrivning av den biologiska modern. Av dessa familjer hade dock alla på ett eller annat sätt fått de saknade uppgifterna. Moderns identitet hade i fyra fall framkommit av misstag genom barnets journal.

Adoptivföräldrarna var mycket ambivalenta vad gäller sin inställning till den biologiska moderns beslut. Endast tre av familjerna kunde förstå att en moder kan lämna bort sitt barn för adoption. Övriga sex familjer (en familj tillfrågades inte pga att den biologiska modern avlidit) svarade nej eller var mycket tveksamma. En adoptivförälder uttryckte sig på följande sätt: "Känslomässigt har jag mycket svårt att förstå att en mamma kan lämna bort sitt barn eftersom jag själv längtat så mycket efter ett. Samtidigt är vi förstås både glada och tacksamma över att få ta hand om barnet. Det känns dubbelt". En annan adoptivförälder upplevde en konflikt mellan den önskan de kände att modern inte skulle ångra sig och ta tillbaka sitt barn och kunskapen om att barn bör få växa upp tillsammans med sina föräldrar.

Ingen av adoptivföräldrarna hade träffat barnets biologiska moder. En adoptivfamilj hade fått besök av barnets biologiska mormor och farmor som också visade kort på barnets bio-

logiska föräldrar. Ytterligare en adoptivfamilj hade fått ett brev från barnets biologiska fader. En adoptivfamilj gjorde ett försök att få träffa den biologiska modern men modern ville inte. Ytterligare en familj skulle vilja det nu. Fyra familjer svarade bestämt nej till att träffa den biologiska modern. Även om adoptivföräldrarna inte ville träffa de biologiska föräldrarna kände många nyfikenhet över den biologiska moderns utseende. De skulle gärna velat ha ett kort på henne.

För åtta av barnen fanns den biologiska modern i Sverige. Av dessa upplevde sex familjer det som en fördel att modern bodde i Sverige så att barnet skulle kunna söka upp modern om barnet senare i livet skulle vilja det. Gemensamt för dessa sex familjer var att den biologiska modern och adoptivföräldrarna bodde på skilda orter i Sverige. För de övriga två barnen bodde såväl adoptivföräldrarna som den biologiska modern i samma stad och adoptivföräldrarna upplevde detta som känslomässigt påfrestande. Adoptivföräldrarna gick ofta och tänkte på att de kunde möta den biologiska modern av en tillfällighet. Den ena adoptivmodern uttryckte "Jag skulle önska hon bodde i Afrika".

För sex av de tio barnen var den biologiska fadern inte känd. Faderskapsutredningen hade lagts ned, till synes utan alltför stora ansträngningar. Det faktum att fadern inte var känd var relaterat till hur lång tid det tog innan adoptionen blev klar. Barnets genomsnittliga ålder bland barn vars fader var okänd var vid formaliseringen av adoptionen knappt åtta månader och bland barn vars fader var känd fyra och en halv månader om man undantar ett fall där fadern visserligen var känd men bodde utomlands och var svår att få tag i. I det nämnda fallet uppstod också frågan om vilket medborgarskap barnet skulle få.

Skillnader gentemot internationell adaption

Alla familjerna trodde att det var skillnad mellan att adoptera ett utländskt och ett svenskt adoptivbarn. De främsta skälen som nämndes var praktiska. Föräldrarna slapp ta långledigt från arbetet på grund av resa. De slapp sitta instängda i ett hotellrum någonstans i världen. Kostnaden var dessutom betydligt lägre. Som en fader uttryckte det "19 kronor för adoptivmammans mat på sjukhuset jämfört med 80.000 kronor". Två familjer uttryckte dock en viss besvikelse över att inte få åka och hämta sitt barn. De saknade resan och upplevelsen av att hämta ett utlands-adopterat barn. Resan hade kunnat utgöra en bra ingångsport till att berätta om att barnet var adopterat. När det gäller ett svenskt adoptivbarn finns inte så mycket att berätta.

En familj nämnde som risk en minskad öppenhet kring barnets ursprung eftersom det inte alltid syns på barnet att det är adopterat. Tre familjer såg det istället som en fördel att man som adoptivförälder kan välja i vilka situationer man vill berätta för omgivningen om adoptionen. Som fördel nämnde fyra familjer barnets ljusa utseende. De trodde att det är lättare att bli behandlad som svensk om man har ett svenskt utseende. Utlandsfödda adoptivbarn är i regel också äldre vid adoptionen än svenskfödda. Flera familjer påtalade att de inte har så mycket gemensamt med andra adoptivföräldrar. Föräldraskapet beskrevs som ett mellanting mellan adoption och biologiskt föräldraskap.

Öppenhet

Alla adoptivföräldrar hade för avsikt att berätta för barnet om adoptionen. Tidpunkten för detta varierade mycket. Sex familjer hade alltid eller mycket tidigt berättat för barnet

om att det var adopterat. Det hade funnits med som en naturlig del. I tre familjer hade man börjat berätta när barnet uppnått en viss ålder, till exempel tre eller fyra år eller i samband med en viss händelse. En familj hade ännu inte börjat berätta. Även sättet att berätta varierade. Några hade tagit hjälp av sagor eller egna berättelser. Andra hade börjat berätta utifrån något konkret, tex barnhemmet där barnet hade varit eller om adoptivmoderns mage växer och hur barnet legat i en annan moders mage. Någon påpekade att det blev lättare och mer naturligt när man väl börjat och att det därför kanske var lättare att börja tidigt. Det många upplevt som svårast hade varit hur man skulle benämna den biologiska modern: "den andra mamman", "den första mamman" eller med förnamn.

Diskussion

När det gäller möjligheter att dra slutsatser av denna studie så finns vissa begränsningar såsom ett relativt litet antal intervjuade familjer och ett bortfall uppgående till 1/3 av hela gruppen. Viktigt är också att vi bara intervjuat föräldrar i adoptionsärenden där adoptionen fullföljts. Det är uppenbart att den grupp föräldrar som haft ett barn boende hos sig i tro att barnet skulle bli en familjemedlem, men där adoptionen avbrutits för att de biologiska föräldrarna ändrat sig, skulle ge en helt annan beskrivning. Trots dessa begränsningar har vissa iakttagelser av generellt intresse framträtt.

För alla adoptivföräldrarna var beslutet om att adoptera ett svenskt barn omvälvande om än självklart. Gemensamt hade också varit att allt skett mycket snabbt. Paren hade på bara några dagar fått ställa om sina liv för att ta hand om ett barn och för alla hade beslutet inneburit att de med näst intill omedelbar ver-

kan fått ta ledigt från sina arbeten. Betänketiden varierade från samma dag till tre dagar vilket framstår som något anmärkningsvärt med tanke på att socialsekreteraren vetat om den planerade adoptionen under förhållandevis lång tid.

Under denna första mycket intensiva period hade inte alla föräldrar uppfattat att det förelåg en möjlighet för den biologiska modern att ändra sig och säga nej till fullt genomförd adoption. Detta kan dels vara uttryck för en bristande information, dels för psykologiska försvar mot detta svårhanterade budskap. Föräldrarna uppvisade en bred spännvidd av olika adaptiva strategier för att leva vidare med denna osäkerhet. Strategierna växlade från en total öppenhet inför varandra och andra till ett förnekande eller undanträngande av möjligheten. För många tycks socialsekreterarnas hållning ha varit viktig och föräldrarna hade uppfattat att dessa förmedlat att risken att den biologiska modern skulle ångra sig var mycket liten. I de aktuella fallen, där adoptionen verkligen kommit till stånd, kan detta naturligtvis uppfattas som en riktig hållning. Det kan vara frestande för en socialsekreterare att tona ner en osäkerhet som man anar är så plågsam för föräldrarna. Däremot kan ett sådant budskap vara mycket olyckligt om adoptionen inte fullföljs. Det är inte möjligt att skilja ut vad som varit socialsekreterarens faktiska budskap och vad som varit föräldrarnas tolkning av detta budskap. Föräldrarnas berättelser illustrerar ändå betydelsen av socialsekreterarens roll och betydelsen av hur man informerar dessa potentiella adoptivföräldrar.

En viktig fråga är huruvida den nämnda osäkerheten varit traumatiserande för föräldrarna eller om den påverkat föräldra-barnrelationen. Åtminstone på ett teoretiskt plan kan

man jämföra med de anknytningsproblem som beskrivits för föräldrar i relationen till ett svårt sjukt spädbarn (5). En ovisshet inför framtiden kan vara en traumatisk komponent även i sådana situationer. Två familjer i studien uttryckte klart att de var något återhållsamma i sin anknytning till barnet innan formella besked var klara. Det förefaller dock inte som om perioden av ovisshet i sig har haft någon bestående negativ inverkan för föräldrarna eller för deras långsiktiga anknytning till barnen. Studien ger således ett visst stöd för att det är en rimlig hållning att placera ett spädbarn under de aktuella omständigheterna i den tilltänkta adoptivfamiljen redan innan adoptionen är formellt klar, det vill säga etablerad praxis får stöd.

Endast två barn placerades direkt hos de tilltänkta adoptivföräldrarna. I samtliga övriga fall var föräldrarna angelägna om att få hem sitt barn så snabbt som möjligt. Fyra föräldrapar som tagit emot barnet efter en första tid på institution eller i fosterhem uppfattade att barnen utvecklade separationsreaktioner. I ett fall beskrevs svårigheterna som betydande men i de tre andra fallen som övergående. Även om forskningsläget inte är entydigt så talar aktuella svenska och utländska studier för att adoptivbarns långsiktiga psykiska utveckling och anpassning är väsentligen som för barn som växer upp med sina biologiska föräldrar (1,6,7). Adoptionsprocessen i sig förefaller inte vara skadlig (7), vilket möjligen sammanhänger med att adoptivföräldrar - på gruppnivå - förefaller vara mer välfungerande i sina föräldraroller än föräldrar med egna biologiska barn (8,9). Flera författare fokuserar på betydelsen av förhållanden före adoptionen snarare än adoptionen i sig som avgörande för hälsan (1,7). I detta perspektiv framstår beslutet om policy för de svenska

nationella adoptionerna som särskilt betydelsefulla. I en undersökning avseende rumänska adoptivbarn visade barn som adopterats före fyra månaders ålder inga anknytnings-svårigheter jämfört med en normalgrupp, medan barn som vistats minst åtta månader på institution oftare hade anknytningsproblem (10). Dessa studier - tillsammans med de intervjuade föräldrarnas beskrivning av separationsreaktioner - ger således också ett visst stöd för att placering i de tilltänkta adoptivföräldrarnas hem direkt är att föredra. För detta talar också att överlämnandet från fosterföräldrar varit starkt känslomässigt påfrestande för såväl dessa som de blivande adoptivföräldrarna.

I regel har adoptivföräldrarna varit öppna inför barnet om adoptionen och förhållandena påminner i hög grad om vad som brukar vara fallet vid internationella adoptioner. Däremot har en öppenhet mot omgivningen inte varit lika självklar. Eftersom adoptionen inte alltid syns ställer det krav på adoptivföräldrarnas omdöme att själva avgöra när man vill berätta om barnets ursprung. Öppenheten från socialsekreteraren gentemot adoptivföräldrarna kring barnets ursprung skiljer sig också från den som gäller vid internationella adoptioner. I de senare förväntas adoptivföräldrarna ta reda på så mycket som möjligt om barnets biologiska föräldrar. När det gäller några av adoptionerna i denna studie hade socialsekreteraren av integritetsskäl gentemot den biologiska modern varit sparsam med information. Intervjuerna visar att det varit svårt att skydda den biologiska moderns identitet.

Adoptivföräldrar ställer sig generellt mycket olika till om deras barn ska kontakta sina biologiska föräldrar

I inte mindre än sex fall var den biologiska pappan inte känd

Informationen hade förr eller senare nått adoptivföräldrarna. Kanske är det bättre att redan från början uppmuntra den biologiska modern till att dessa uppgifter lämnas ut.

Hur adoptivföräldrarna ska förhålla sig till den biologiska modern är något som återkommer som en röd tråd i undersökningen. Förhållandet är inte okomplicerat. Adoptivföräldrar ställer sig generellt mycket olika till om deras barn ska kontakta sina biologiska föräldrar (11). Frågor av detta slag har ställts på sin spets i denna studie när adoptivföräldrarna och den biologiska modern bor i samma område. Deras synpunkter i detta avseende torde direkt kunna omsättas till en rekommendation att avstå från placeringar inom samma region även om detta kan vara lockande för socialsekreteraren som kan ha god kännedom om potentiella adoptivfamiljer i sitt eget område.

Det är också värt att notera att i inte mindre än sex fall var den biologiska pappan inte känd på grund av att faderskapsutredningen lagts ned. Det tycks ha funnits en benägenhet att man i dessa ärenden avstått från att genomföra faderskapsutredningar, som under andra omständigheter hade varit rimliga att fullfölja. Barnen berövades därmed rätten att lära känna sitt biologiska ursprung, något som av hävd uppfattats som en viktig svensk princip.

Sammanfattningsvis ger denna studie visst stöd för modellen att placera barnet vid nationell adoption direkt i den tilltänkta adoptivfamiljen. Vidare kan erfarenheterna från studien omsättas i några konkreta rekommendationer till handläggare av ärenden rörande nationell adoption: De tilltänkta adoptivför-

äldrarna bör få en rimlig betänketid och tydlig information om vilka formalia som gäller kring adoptionen; För att tillgodose barnets rätt att få kännedom om sitt ursprung krävs att faderskapsutredningar fullföljs; Att söka adoptivföräldrar i det område där den biologiska modern bor framstår som mindre lämpligt.

REFERENSER

1. Cederblad M, Höök B, Irhammar M, Mercke AM. Mental health in international adoptees as teenagers and young adults. An epidemiological study. *J Child Psychol Psychiatry*, 1999, 40(8): 1239-48.
2. Åkerman I, Lindblad F. Nationella adoptioner i Sverige. *Socialmedicinsk tidskrift* 1995, 72(4-5): 213-216.
3. von Knorring AL, Bohman M, Sigvardsson S. Early life experiences and psychiatric disorders: an adoptee study. *Acta Psychiatr Scand* 1982, 65(4): 283-91.
4. Tronders L. Svenska spädbarnsadoptioners omfattning och omständigheter 1993. C-uppsats i social planering och samhällsarbete vid Socialhögskolan i Stockholm, 1995.
5. Feldman R, Weller A, Leckman JF, Kuint J,

- Eidelman AI. The nature of the mother's tie to her infant: maternal bonding under conditions of proximity, separation, and potential loss. *J Child Psychol Psychiatry* 1999, 40(6): 929-39.
6. Cederblad M, Irhammar M, Mercke A-M, Höök B. God psykisk hälsa hos utländska adoptivbarn.. *Läkartidningen* 1993, 90(16): 1537-1542.
 7. Brand AE, Brinich PM. Behavior Problems and Mental Health Contacts in Adopted, Foster, and Nonadopted Children. *J Child Psychol Psychiatry*, 40(8): 1221-29.
 8. Golombok S, Cook R, Bish A, Murray C. Families created by the new reproductive technologies: quality of parenting and social and emotional development of the children. *Child Dex* 1995, 66(2): 285-98.
 9. Golombok S, Murray C, Brinsden P, Abdalla H. Social versus biological parenting: family functioning and the socioemotional development of children conceived by egg or sperm donation. *J Child Psychol Psychiatry* 1999, 40(4): 519-27.
 10. Chisholm K. A three year follow-up of attachment and indiscriminate friendliness in children adopted from romanian orphanages. *Child Dex* 1998, 69(4): 1092-106.
 11. Silverman PR, Campbell L, Patti P. Reunions between adoptees and birth parents: the adoptive parents' view. *Soc Work* 1994, 39(5): 542-9.

Intervjuunderlag nationella adoptioner i Sverige

Fakta om familjen

Ålder mannen:
 Ålder kvinnan:
 Antal, kön och ålder på ev syskon:
 Kommun:
 Socialnämnd:
 Bostad:
 Yrke kvinnan:
 Yrke mannen:

Fick ni vara med och påverka när och hur barnet skulle överlämnas?
 Vem bestämde? Biologiska modern?
 Socialsekreteraren?
 Ni som adoptivföräldrar?
 Var överlämnades barnet?
 Vem överlämnade barnet?
 Vilka var med?
 Beskriv det ögonblicket!
 Skulle ni velat haft det på något annat sätt?
 Fick ni tid för invänjning?
 I så fall hur lång tid?
 Hur mycket vet ni om hur förlossningen gick?
 Vet ni om den biologiska modern har sett sitt barn?
 Har den biologiska modern lämnat något till barnet?

Adoptionen

När fick ni barnet i er vård?
 Hur gammalt var barnet då?
 När blev adoptionen klar?
 När kände ni att det blev ert barn?
 Kom barnet direkt till er eller till ett jourfosterhem?

Tror ni att det spelar någon roll?
Är barnets biologiska pappa känd?

Socialekreterarens roll

När blev ni tillfrågade om just det här barnet?
Vilken information fick ni om barnet?
Vilken information fick ni om barnets biologiska föräldrar?
Fick ni veta varför föräldrarna ville adoptera bort sitt barn?
Varför tror ni att just ni blev utvalda för det här barnet?
Har socialekreteraren varit till hjälp i adoptionsprocessen?

Adoptionsprocessen

Stod ni redan i kö för adoption?
Har ni parallellt fortsatt utredning för ett biologiskt barn?
Hur länge har ni stått i kö för adoption?
Hade ni medgivandet klart?
Informerade socialekreteraren om att det skulle kunna bli ett svenskt adoptivbarn?
Har ni gått i adoptionscirkel?
Har ni gått barnavårdskurs?
Är ni med i någon adoptionsorganisation?
Vilken?
Var ni inställda på ett ljusst eller mörkt barn?
Hade ni uttryckt önskemål om barnets hudfärg?
Vilken ålder på barnet hade ni förväntat er?
Tror ni att det är någon skillnad mellan att adoptera ett utländskt eller ett "svenskt" adoptivbarn?
I så fall, på vilket sätt?
Om ni var inställda på ett mörkt barn hur upplevde ni förfrågan om ett "svenskt" barn?
Var "svenskt" barn detsamma som ljusst barn för er?
Hur lång betänketid hade ni innan ni var tvungna att bestämma er?
Kändes det som en för- eller nackdel att de biologiska föräldrarna fanns i Sverige?
Visste ni att det biologiska mamman hade rätt att ångra sig tills adoptionen var klar?
Hur ofta tror ni att det händer?

Har ni träffat barnets biologiska föräldrar?
Om inte, skulle ni vilja det?
Kan ni förstå att en mamma kan lämna bort sitt barn för adoption?
Kan ni förstå att en mamma i Sverige kan lämna bort sitt barn för adoption?

Barnets första tid hos adoptivföräldrarna

Har ni haft fortsatt kontakt med den biologiska mamman, jourfosterfamiljen eller socialekreteraren?
Gick ni och tänkte på att den biologiska mamman skulle kunna ångra sig?
Tror ni att den osäkerheten har påverkat er relation till barnet?
Hur klarade ni av den osäkerhetsperioden?
Tror ni att barnet har påverkats av separationen från sin biologiska mamma?
Tror ni att barnet har påverkats av separationen från eventuellt jourfosterhem?
På vilket sätt?

Har barnet utvecklats normalt (föräldrarnas bedömning)?

Har barnet utvecklats normalt (BVCs bedömning)?
Tror ni att barnet skulle kunna få svårigheter pga att det är adopterat?
I så fall, vilka svårigheter tror ni att barnet skulle kunna få?
Har ni tänkt berätta för barnet att det är adopterat?
I så fall, när?
Hur?
Har ni kontakt med andra adoptivföräldrar?
Har ni kontakt med andra som fått ett "svenskt" adoptivbarn?"

Tidiga minnen

Har ni gjort några iakttagelser som tyder på att barnet minns sin biologiska mamma eller sin tidigaste miljö?

Om intervjun

Tycker ni att dessa frågor var relevanta?
Har ni ytterligare frågor som skulle vara intressanta?
Har vi möjlighet att höra av oss igen om vi missat något?